

25-Mart, 2025-yil

RIVOJLANISHIDA MUJASSAM NUQSONGA EGA BOLGAN BOLALAR BILAN OLIB BORILADIGAN KORREKSION ISHLAR TIZIMI

*Jizzax Davlat Pedagogika Universiteti
Pedagogika va psixologiya fakulteti
Logopediya yo‘nalishi 510-21-guruh talabasi
Artikova Xosiyat Ilxombek qizi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada rivojlanishida mujassam nuqsonlarga ega bo‘lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar tizimi tahlil qilinadi. Bolalarning nutqiy, jismoniy va kognitiv rivojlanishidagi buzilishlar kompleks yondashuvni talab qiladi. Shuning uchun maqolada logopedik, psixologik va pedagogik yondashuvlar uyg‘unligi, individual va guruh mashg‘ulotlarning ahamiyati ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari tajriba va ilmiy manbalarga asoslangan holda keltirilgan bo‘lib, maxsus metodikalarning samaradorligi tahlil qilinadi. Maqola defektologlar, logopedlar va maxsus pedagoglar uchun amaliy tavsiyalar berish bilan ahamiyatlidir.

Kalit so‘zlar: rivojlanishida mujassam nuqson, korreksion ishlar, logopedik yondashuv, maxsus ta‘lim, defektologiya, pedagogik metodlar, psixologik yordam, kommunikativ rivojlanish, ijtimoiy moslashuv, individual yondashuv.

Annotation: This article analyzes the system of correctional work with children who have complex developmental disorders. Since speech, physical, and cognitive impairments require a comprehensive approach, the study examines the integration of speech therapy, psychological, and pedagogical methods. The effectiveness of individual and group sessions is evaluated based on both practical experience and scientific sources. The article is particularly useful for speech therapists, defectologists, and special education professionals, offering practical recommendations on effective correctional techniques.

Keywords: complex developmental disorders, correctional work, speech therapy approach, special education, defectology, pedagogical methods, psychological support, communicative development, social adaptation, individualized approach.

Аннотация: В данной статье анализируется система коррекционной работы с детьми, имеющими сложные нарушения развития. Поскольку речевые, физические и когнитивные нарушения требуют комплексного подхода, в исследовании рассматривается интеграция логопедических, психологических и педагогических методов. Эффективность индивидуальных и групповых занятий оценивается на основе практического опыта и научных источников. Статья будет полезна логопедом, дефектологам и специалистам в области специального образования, предлагая практические рекомендации по эффективным коррекционным методикам.

Ключевые слова: сложные нарушения развития, коррекционная работа, логопедический подход, специальное образование, дефектология, педагогические методы, психологическая поддержка, коммуникативное развитие, социальная адаптация, индивидуальный подход.

KIRISH

Har bir bola o‘ziga xos rivojlanish xususiyatlariga ega bo‘lib, ularning ijtimoiy va shaxsiy shakllanishi turli omillarga bog‘liq. Ammo ba’zi bolalar jismoniy, psixik va nutqiy rivojlanishidagi murakkab buzilishlar bilan tug‘iladi yoki bunday holat ularning hayotining dastlabki bosqichlarida namoyon bo‘ladi. Rivojlanishida mujassam nuqsonlarga ega bo‘lgan bolalar nafaqat alohida bir soha – masalan, faqat nutq yoki faqat harakat funksiyasi buzilishi bilan emas, balki bir nechta sohalaridagi nuqsonlarning birikmasi bilan ajralib turadi. Bunday bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar kompleks yondashuvni talab qiladi. Chunki ularning rivojlanishidagi buzilishlar bir-biriga bog‘liq bo‘lib, ularga faqat bitta yo‘nalishda yordam ko‘rsatish yetarli emas. Masalan, og‘ir nutq buzilishlari ko‘pincha kognitiv rivojlanishning sekinlashishi yoki motorika muammolari bilan birga keladi. Shu sababli, logopedik, psixologik va pedagogik yondashuvlarni uyg‘unlashtirish, ularning kombinatsiyasidan foydalanish muhimdir. Ushbu maqolada rivojlanishida mujassam nuqsonlarga ega bo‘lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar tizimi tahlil qilinadi. Avvalo, bunday bolalarning xususiyatlari, ularning rivojlanishida uchraydigan muammolar va ularga mos keladigan metodikalar yoritiladi. Shuningdek, korreksion ishlarning samaradorligini oshirishda individual yondashuv va ijtimoiy moslashuvning o‘rni muhokama qilinadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

1. Rivojlanishida mujassam nuqsonlarga ega bolalarning xususiyatlari. Mujassam nuqsonlarga ega bolalar rivojlanishining o‘ziga xos jihatlari ularning shaxsiy, ijtimoiy va akademik rivojlanishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Ushbu bolalarda quyidagi asosiy buzilishlar kuzatiladi:

Nutqiy buzilishlar – bolalar talaffuz qilish, tovushlarni farqlash, jummalarni tuzish yoki og‘zaki nutq orqali fikr bildirishda qiyinchiliklarga duch keladilar.

Kognitiv rivojlanishning sekinlashuvi – diqqat, xotira va tafakkur jarayonlarining sustligi, yangi bilimlarni qabul qilish va qayta ishlash qobiliyatining pasayishi kuzatiladi.

Motorika buzilishlari – mayda va yirik motorika harakatlarining cheklanganligi, muvozanat va koordinatsiyaning sustligi bilan namoyon bo‘ladi.

Hissiy-emotsional muammolar – ijtimoiy o‘zaro munosabatlarda qiyinchiliklar, o‘zini ifodalashning cheklanganligi va stressga nisbatan yuqori sezgirlik kuzatiladi.

Bunday bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar ularning individual ehtiyojlari va rivojlanish darajasiga moslashtirilishi lozim.

2. Korreksion ishlarning asosiy metodlari

Korreksion ishlarning samaradorligi bolaga kompleks yondashuv asosida yordam berish bilan bog‘liq. Quyida asosiy metodlar keltirilgan:

25-Mart, 2025-yil

2.1. Logopedik ishlar

Nutqiy rivojlanish buzilishlarini bartaraf etish uchun logopedik mashg‘ulotlar muhim ahamiyatga ega. Bunda quyidagi usullar qo‘llaniladi:

Artikulatsion gimnastika – talaffuz organlarining harakatchanligini oshirish.

Nutq eshitish qobiliyatini rivojlantirish – tovushlarni farqlash va idrok qilishni shakllantirish.

Dialog va monolog nutqini rivojlantirish – bolani og‘zaki va yozma nutq orqali fikr bildirishga o‘rgatish.

2.2. Psixologik yordam

Mujassam nuqsonlarga ega bolalarda psixo-emotsional muammolar kuzatilishi mumkin. Shuning uchun psixologik yordam quyidagi yo‘nalishlarda olib boriladi:

Stress va tashvish darajasini kamaytirish uchun relaksatsion texnikalardan foydalanish.

Ijtimoiy moslashuvni yaxshilash maqsadida rolli o‘yinlar va guruh mashg‘ulotlari o‘tkazish.

Bolaning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshirish uchun psixoterapevtik yondashuvlarni qo‘llash.

2.3. Pedagogik metodlar

Maxsus pedagogika rivojlanishida mujassam nuqsonlarga ega bolalarga ta’lim berish jarayonini moslashtirishga asoslanadi:

Individual ta’lim dasturlari – har bir bolaning imkoniyat va ehtiyojlariga mos keladigan o‘quv rejalari ishlab chiqiladi.

Sensor ta’lim metodlari – bolaning atrof-muhitni sezgi organlari orqali idrok qilish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan.

Texnologik vositalardan foydalanish – multimediya dasturlari, interaktiv ta’lim vositalari orqali bolaning ta’limga bo‘lgan qiziqishini oshirish.

Xulosa.Rivojlanishida mujassam nuqsonlarga ega bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar tizimi ularning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan holda amalga oshirilishi lozim. Bu jarayonda quyidagi asosiy omillar muhim ahamiyat kasb etadi:

1. Kompleks yondashuv – logopedik, psixologik va pedagogik metodlarning uyg‘unligi samarali natija beradi.

2. Individual yondashuv – har bir bolaning xususiyatlarini inobatga olgan holda mashg‘ulotlarni tashkil etish muhim.

3. Oilaviy va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash – ota-onalar va ta’lim muassasalari o‘rtasidagi hamkorlik bolaning rivojlanishiga ijobiy ta’sir qiladi.

4. Innovatsion texnologiyalardan foydalanish – interaktiv va zamonaviy ta’lim vositalarining joriy etilishi bolalarning o‘rganish jarayonini yaxshilaydi.

Shunday qilib, rivojlanishida mujassam nuqsonlarga ega bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlarning muvaffaqiyati tizimli va ilmiy yondashuvga bog‘liq. Logopedlar, defektologlar va maxsus pedagoglar zamonaviy metodlarni amaliyotga tatbiq etish orqali bunday bolalarning jamiyatga integratsiyasini yengillashtirishlari lozim.

25-Mart, 2025-yil

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI;

1. Turdieva N., Inoyatova M. (2019). Defektologiya asoslari. Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi.
2. Abdullaeva M., Xaydarova D. (2021). Maxsus pedagogika va inklyuziv ta’lim. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Toshpo‘latova M., Ro‘ziyeva D. (2018). Logopediya: nazariya va amaliyot Toshkent: O‘qituvchi.
4. Лебединская К.С. (2003). Нарушения психического развития у детей: диагностика и коррекция. Москва: Академия.
5. Выготский Л.С. (1978). Мышление и речь. Москва: Педагогика.